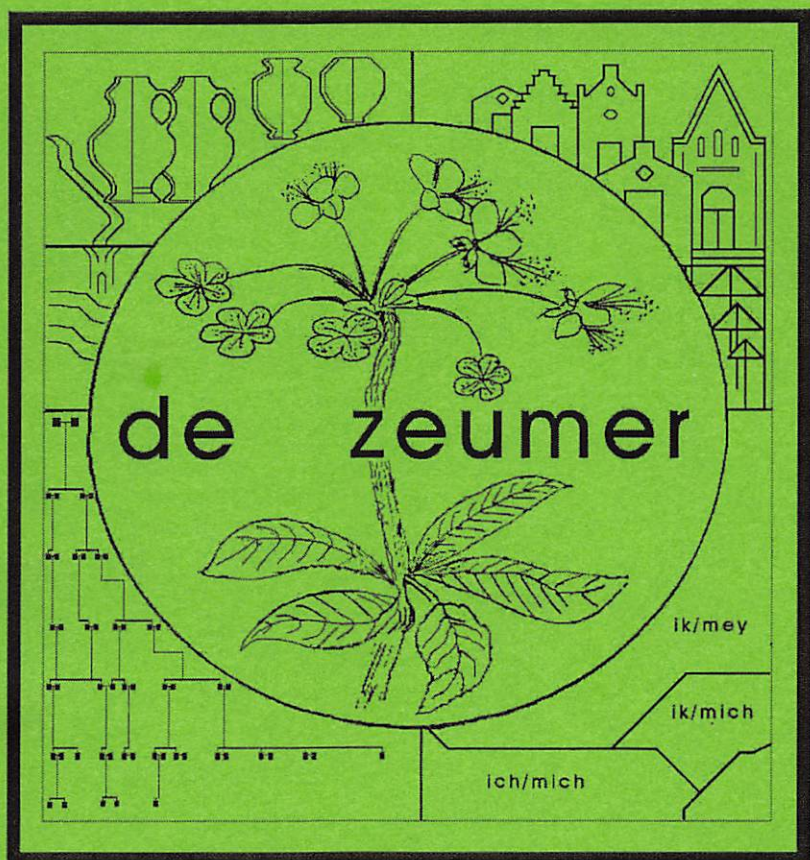

2005-1

Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal heeft de dorpen Swalmen, Asselt, Boukoul, Beesel, Reuver, Offenbeek en Belfeld als werkgebied. De vereniging stelt zich tot doel de kennis van en de belangstelling voor het eigen heem te bevorderen en te streven naar het behoud, herstel en bescherming van die waardevolle cultuurelementen die eigen zijn aan het heem.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door o.a. onderzoek van bodem en archieven, het verzamelen en exposeren van streek eigen voorwerpen van geschiedkundige waarde, het houden van lezingen, cursussen, excursies en het publiceren van bevindingen van de leden.

Redactie: Jan Geerlings
Hennie Geurts-willemsen
Thei Derks
Chrit Verstappen

Redactie-adres: Hensenbosstraat 20, 5954 AJ Beesel
tel. 077 – 474 1380, e-mail: th.derks@hetnet.nl

Bezorgers:	Jan Geerlings	-	Beesel
	Math Hebben	-	Offenbeek
	Lambert Niemans	-	Reuver
	Wiel Olders	-	Belfeld
	Arie de Wit	-	Swalmen, Asselt, Boukoul

Verenigingslokaal: Den Roover 8 te Reuver.
Geopend iedere maandagavond van 20.00 - 22.00 uur, met uitzondering van feestdagen en de zomervakantie.

De Zeumer is het kwartaalblad van heemkundevereniging Maas- en Swalmdal. Leden ontvangen dit blad alsmede het jaarboek voor EUR 18,- per jaar.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de ingezonden stukken. Overdrukken met vermelding van de bron zijn uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming.

Inhoud

Van de redactie	2
Jaarprogramma 2005	3
Nieuwe computer in de verenigingsruimte	4
Bestuursmededeling inzake contributie 2005.....	4
Waterpompen in het Maas- en Swalmdal	5
Nieuw verenigingslokaal	6
Zestig jaar geleden	8
Eindelijk brak de bevrijding aan	8
Sportpark Bösdal in Reuver gaat tot het verleden behoren.....	11
Beschrijving van de historie van Swalmen en Asselt zo'n 60 jaar geleden	14
Fietstocht langs archeologische monumenten in Swalmen.....	28
Herindeeling oetgemaakte zaak?.....	30
Vergaet 't mer gauw!	30
Jaarverslag Werkgroep Archeologie 2004	31

Van de redactie

Voor u ligt de nieuwe zeumer van het jaar 2005, met hierin allerlei nieuws en wetenswaardigheden. Er zijn weer de vaste auteurs die de artikelen leveren. Zoals; W.Luys, over de historie van Swalmen en Asselt, tevens bericht hij over een fietstocht langs archeologische monumenten van Swalmen. Sjra Vincent, over het sportpark Bösdal en een artikel over de bevrijding, 60 jaar geleden. Henri Smeets geeft zijn mening over de herindeling. Het grote nieuws is, dat er eindelijk een onderkomen is gevonden voor onze vereniging. Verder valt het ons echter op dat artikelen over de genealogie de laatste tijd niet meer worden aangeleverd. Het zou goed zijn als er eens een auteur uit het ledenbestand zijn stamreeks, kwartierstaat of dergelijks onder de aandacht wilt brengen. Hopelijk kunnen we in de volgende zeumer zo'n artikel begroeten.

Kopij voor de volgende zeumer s.v.p. inleveren voor 18 mei 2005 bij ons redactieadres. Bij voorkeur elektronisch aanleveren per E-mail: th.derks@hetnet.nl De zeumer zal in juni verschijnen.

Jaarprogramma 2005

Enkele activiteiten zullen worden georganiseerd in samenwerking met de MHVS (Milieu- en heemkundevereniging Swalmen).

26	jan.	Lezing door A.Hendricks over kasteel Kessel
17	mrt.	Jaarvergadering in de verenigingsruimte met na afloop een fotoquiz
17	april	Fietstocht o.l.v. Thijs Pubben langs oude boerderijen (met diavoorstelling) in Swalmen. Samen met de MHVS
22	mei	Kleine excursie-wandeling in de kern van Kessel o.l.v. Ton Hendrix
28/29	mei:	Fietstocht over het voormalige munitielager o.l.v. F. Stroucken
19	juni	Fietstocht langs archeologische monumenten in Swalmen
25	juni	Busexcursie naar vestingstadje Ahrweiler en omgeving.
juli-aug.		Vanaf 11 juli t/m 15 augustus is de verenigingsruimte gesloten. Op 22 augustus kan men er weer terecht.
11	sept.	Open Monumentendag met als thema: religie.
2	okt.	Herfstwandeling i.s.m. IVN De Steilrand.
7	okt.	Opening jubileumtentoonstelling (25 jaar heemkundevereniging) en huldiging jubilarissen
6	nov.	Rondleiding o.l.v. Guus Rusing op Oud kerkhof in Roermond.
15	dec.	Lezing Friedhelm Stroucken over het voormalige Britse munitielager tussen Beesel/Swalmen en Brüggen.
26	dec.	Kerstwandeling (2e kerstdag) i.s.m. de MHVS

Daar door omstandigheden de datum van een activiteit wel eens kan wijzigen, wordt U verzocht de infobladen en weekbladen goed te lezen of anders even contact op te nemen met iemand van het bestuur.

Nieuwe computer in de verenigingsruimte

Eind 2004 hebben we voor de verenigingsruimte een nieuwe en snellere computer gekocht. De vorige, een pentium 166, was voor beeldbewerking en het maken van de Zeumer veel te traag. Vooral de nieuwe redactie moet goed materiaal hebben om mee te werken. Doch ook voor andere leden is deze te gebruiken. Zo staan er de bestanden bidprentjes van de vereniging op en kan men een groot aantal gedigitaliseerde ansichtkaarten bekijken. Het ligt in de bedoeling om in de toekomst het aantal bestanden nog verder uit te breiden.

Ook op de site van de heemkundevereniging staan de bidprentjesbestanden. Echter voor leden die niet zo'n snelle, of misschien wel geen internetverbinding hebben, is dit wel een uitkomst.

Bestuursmededeling inzake contributie 2005.

2005 Zal in het teken komen te staan van het 25 jarig jubileum van de vereniging! In zo'n jaar past geen contributieverhoging. Vandaar dat het bestuur besloten heeft de contributie voor 2005 niet te verhogen. In verband hiermede verzoek ik de leden die geen gebruik maken van automatische incasso, de contributie over 2005 voor 15 mei a.s. te voldoen. Voor alle duidelijkheid: de contributie bedraagt voor leden € 18,00 per jaar, voor begunstiger/ lidmaatschap € 35,75 per jaar. Wenst U alsnog de contributie over 2005 en volgende jaren door middel van automatische incasso laten verzorgen, neem dan even contact op met Uw penningmeester. Het benodigde formulier zal U dan per omgaande worden toegezonden.

Om veel werk, administratie- en bankkosten te vermijden verzoek ik eenieder zoveel mogelijk gebruik te maken van betaling per automatische incasso, of zelf voor genoemde datum de contributie te voldoen. Daarna volgen de acceptgirokaarten met opslag!

Waterpompen in het Maas- en Swalmdal

Onlangs hebben we een verzoek gekregen om medewerking te verlenen aan een inventarisatie van openbare waterpompen en/of openbare waterputten.

Toen in de 20^e eeuw de loden waterleiding zijn intrede deed, zijn veel waterpompen in het Limburgse land in onbruik geraakt en in de loop der tijd verdwenen. In diverse plaatsen is nog een oude waterput of staat nog een oude waterpomp die aan die tijd herinnert. Meestal is dit in steden maar ook in de dorpen komen we ze hier en daar nog tegen.

Onderzoeker Theo Schumacher uit Baexem is bezig et een overzicht te maken van stads en dorpspompen en/of waterputten die zich bevinden aan de openbare weg. Het maakt niet uit of deze nog in werking zijn of niet.

Aan alle lezers van de Zeumer nu de vraag of er in jullie omgeving nog waterputten en/of pompen zijn die misschien opgenomen kunnen worden in de inventarisatie. In het overzicht zal tevens bij elke pomp of put een recente foto worden geplaatst.

Alle reacties graag naar Henri Smeets 0475/502241 of naar smeets.h@zonnet.nl

Nieuw verenigingslokaal

Het bestuur is geruime tijd geleden benaderd door de Gemeente Beesel inzake onze huisvesting.

Momenteel zijn we gehuisvest in de bovenverdieping van Den Roover, een voormalig schoolgebouw te Reuver.

De gemeente als verhuurder, zou echter graag zien dat wij elders een onderkomen krijgen, want men heeft plannen met het gebouw waarin voor de heemkundevereniging geen rol is weggelegd.

Ons huurcontract is indertijd door de gemeente opgezegd en als gevolg daarvan is er een gebruikersovereenkomst in het leven geroepen. De gemeente heeft echter toegezegd bereid te zijn tot een inspanningsverplichting om onze vereniging een nieuw onderkomen te bezorgen.

Via de wethouder culturele zaken zijn wij geïnformeerd dat de Stichting Willem Limburg een nieuwe huurder zoekt voor de bovenruimte in het Willem Limburg Huis.

Als bestuur hebben we ons een beeld gevormd van de mogelijkheden die het pand voor ons biedt. Qua locatie en qua mogelijkheden is dit pand voor ons een geschikt nieuw onderkomen.

In de besluitvorming spelen echter ook andere zaken een rol. Dat het in dit geval om financiën gaat, zal u wel bekend in de oren klinken.

De structurele nieuwe lasten (huur, elektriciteit, gas en water) zijn aanzienlijk hoger dan de huidige lasten in Den Roover. Daarnaast brengt de aanpassing van het nieuwe pand, de herinrichting en de verhuizing grote kosten met zich mee.

Uitgangspunt van ons bestuur is steeds geweest dat een nieuw pand, nagenoeg gelijke lasten met zich mee dient te brengen dan nu het geval is.

Wij willen geen financiële verplichtingen aangaan die het ons onmogelijk maken om als vereniging te functioneren op een manier zoals we tot nu toe hebben gedaan.

In gesprekken met de Gemeente Beesel en met het Bestuur van de Stichting Willem Limburg Huis hebben we geprobeerd een modus te vinden waarin alleen maar winnaars uit te voorschijn komen. Het bleek niet gemakkelijk want wat we ook zouden besluiten, er zaten nogal wat haken en ogen aan.

Na veel wikken en wegen hebben we besloten om het aanbod te accepteren. Twee belangrijke zaken die van doorslag gevende betekenis waren zijn enerzijds een toezegging van de Gemeente Beesel aan onze vereniging om jaarlijks tot en met 2007 een extra financiële tegemoetkoming te doen en anderzijds de mededeling dat we uiterlijk in september van dit jaar ons onderkomen in het gebouw van Den Roover dienen te hebben verlaten.

De kogel is dus door de kerk. Heemkundevereniging Maas en Swalmdal krijgt midden in Reuver een nieuwe verenigingsruimte, gemakkelijk bereikbaar, binnen drie minuten loopafstand van bushalte en NS-station en met een ruime parkeerplaats voor de deur.

Op het moment dat we dit stukje schrijven is het huurcontract met het bestuur van de stichting Willem Limburghuis weliswaar nog niet getekend maar we zijn toch al volop bezig met de voorbereidingen van de verhuizing. Het is ons streven om nog voor de zomervakantie de nieuwe ruimte te betrekken. Met een goede organisatie en naar we hopen met veel helpende handen van onze leden kunnen we ongetwijfeld de klus klaren. Als u in principe een bijdrage wilt leveren dan kunt u dit nu al doorgeven.

Per mail smeets.h@zonnet.nl of 0475-502241 Henri Smeets

U komt dan op een lijst en t.z.t. kijken we dan in onderling overleg, op welke wijze u een bijdrage kunt leveren in het verrichten van werkzaamheden bij de verhuizing of bij andere klusjes die daarmee samenhangen.

In de volgende Zeumer komen we hierop terug.

Het bestuur

Zestig jaar geleden

Eindelijk brak de bevrijding aan

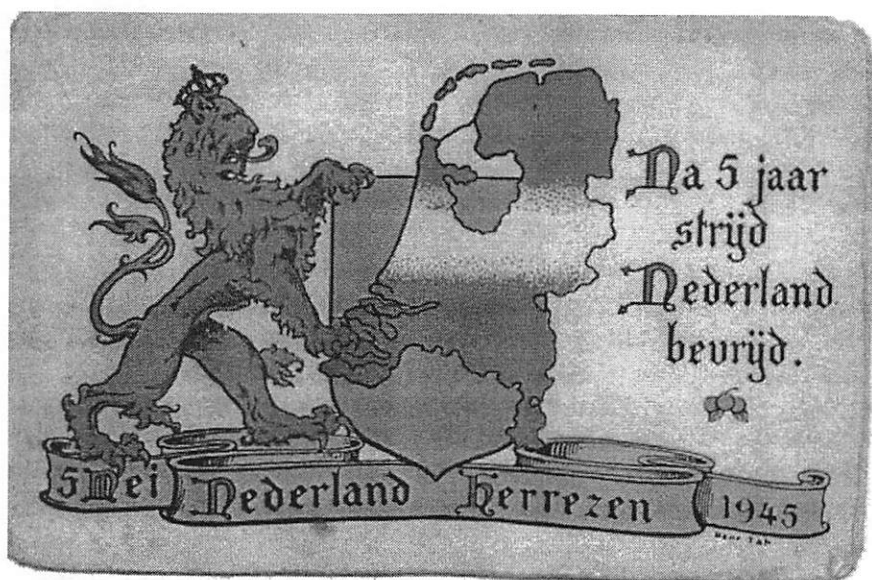
Zo rond deze tijd, om precies te zijn op 1 maart 1945, brak na bijna vijf verschrikkelijke oorlogsjaren, ook voor onze regio hier ten oosten van de Maas, de bevrijding aan en toen behoorde het Duitse juk definitief tot het verleden. In de afgelopen jaren had onze bevolking al flink te lijden gehad onder de Duitse regelgeving op heel wat terreinen, onder dwang en distributie en grote onzekerheid.

Toen eindelijk op 1 maart 1945 de Duitse bezetters werden verdreven konden veel bewoners van deze streek de grote dag nog niet echt beleven. Swalmen, Beesel en Reuver moesten evacueren naar het noorden van ons land. Belfeld kon hier op het nippertje aan ontkomen. Voor hen die dit noodlot trof zou de bevrijding in het noorden van ons land zelfs nog tot april 1945 duren en de laatste evacués konden zelfs pas in juni 1945 terug naar hun eigen dorp. Toen op 6 juni 1944 de geallieerden in Normandië aan land gingen, werd door iedereen verwacht dat de oorlog nu snel voorbij zou zijn.

Maar het pakte heel anders uit. Er zouden nog enkele verschrikkelijke maanden volgen, nadat de geallieerde legers tot Neer, Kessel en Baarlo waar doorgedrongen. Daar stokte hun opmars in november 1944 en de bewoners hier aan de oostkant van de Maas werden voor de veiligheid gedwongen om in kelders van woningen en ovens van de kleiwarenfabrieken een veilige plek te zoeken. Bijna drie maanden lang... In die tijd kreeg men te maken met granaten en vernielingen, slachtoffers, voedseltekort, plunderingen, razzia's op mannen die voor dwangarbeid naar Duitsland werden vervoerd, werken aan de verdedigingslinie langs de Maas, grote onzekerheid en wanhoop. Kwam hier dan nooit een einde aan?

Nog niet, eerst zouden veel bewoners op het laatste moment nog uit hun dorp worden weggejaagd en met alle gevaren van dien via Duitsland op transport worden gesteld naar het noorden van ons land. Met enorm heimwee moest daar worden gewacht op het tijdstip voor terugkeer naar het eigen dorp.

Maar toch! Eindelijk braken betere tijden aan. Met de lente in zicht kon de bevolking aan een nieuw leven en aan de wederopbouw beginnen. Het leed was geleden, maar nog lang niet vergeten. Ook ons gebied, hier ten oosten van de Maas werd eindelijk, zestig jaar geleden, bevrijd.

Na afloop van de oorlog werden veel herinneringskaarten uitgegeven

AFSCHEIDSBIJENKOMST EVACUË S

Vrijdagavond werd in zaal Slot, een afscheidsbijeenkomst van de Limburgsche evacuë's gehouden.

Hiertoe waren de gezinnen, waar de evacuë's ondergebracht waren, uitgenoodigd en verder het personeel der evacuatieliedensten, voorts allen, die meegewerkt hebben om de Limburgers het verblijf hier zoo aangenaam mogelijk te maken.

De bijeenkomst, die onder leiding stond van den heer Peters, werd door pater Moons met een kort woord ingeleid, waarna men overging tot het meer vroolijke gedeelte van den avond, als liedjes, voordrachten e.d., terwijl de heer Tjissen uit Roermond het muzikale gedeelte verzorgde.

In de pauze werd aan alle aanwezigen koffie aangeboden.

Na deze onderbreking werd een ernstig woord gesproken door den heer Bercx, waarin deze den bijzonders dank van alle geëvacueerden aan hen, die zich voor hun belangen ingespannen hebben, tot uitdrukking bracht. Te zijner tijd zal door de Limburgers aan de gemeente Meppel een blijvend blijk van erkentelijkheid aangeboden worden. Tot slot richtte spr. tot alle aanwezige Meppeler gezinnen de uitnoodiging, om, wanneer de omstandigheden dit toelaten, de gasten aan de tafel der Limburgers te zijn.

Nadat nog enkele voordrachten gehouden waren, werd door pastoor Paanakker een slotwoord gesproken, waarna deze zeergeslaagde avond beëindigd werd met het zingen van het Wilhelmus.

Dit artikel over een afscheidsbijeenkomst evacuë's kwamen wij tegen in de Meppeler Courant van 15 mei 1945

Sjra Vincent

Sportpark Bösdal in Reuver gaat tot het verleden behoren

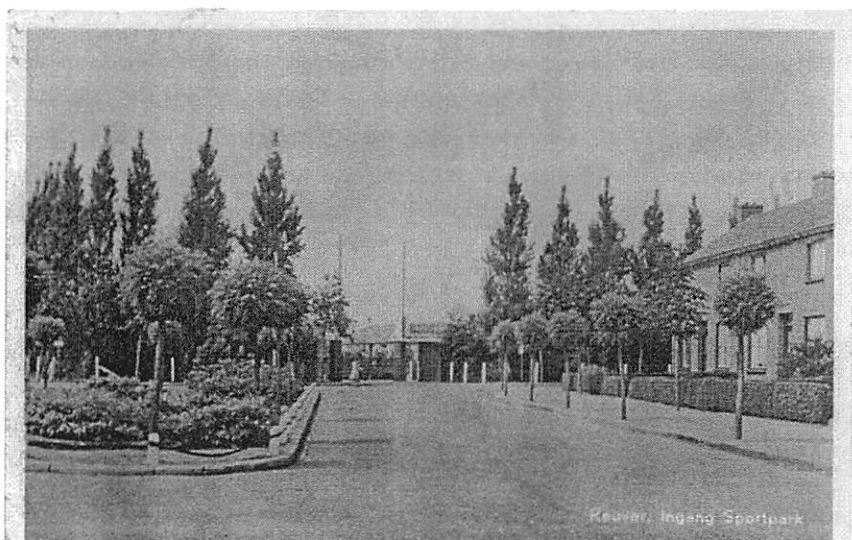
Nog heel even en sportpark Bösdal in Reuver behoort definitief tot het verleden. Er wordt al volop gebouwd aan de nieuwe brede school, waar straks maar liefst zeshonderd kinderen onderdak zullen vinden. Binnen deze behuizing zal plaats zijn voor een kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang, een peuterspeelzaal, een basisschool en een speel-o-theek. Nog dit jaar start de Stichting Woongood 2-Duizend in de nieuwe wijk op Bösdal met de bouw van 210 appartementen, verdeeld over 8 gebouwen.

Al deze appartementen kennen een zo hoog comfort en voorzieningenniveau dat zij geschikt zijn voor bewoners die verzorging behoeven. Direct naast het ruime plein in het hart van Bösdal verrijst een wijkvoorziening. Een fraai gebouw met voorzieningen voor de toekomstige bewoners. Er komt een 'Grand Café' en tal van kleine winkels.

Hiermee gaat sportpark Bösdal na bijna zestig jaar definitief tot het verleden behoren.

In de afgelopen jaren werden op dit sportpark heel wat sportevenementen gehouden: voetbal, hockey, atletiek en gymnastiek. De Reuverse gymnastiekvereniging Hercules hield er de bondsfeesten. De tennisvereniging verbleef er tot het laatste moment om tenslotte ook plaats te maken voor de nieuwbouwwijk.

Uiteraard gaan bij dit alles onze gedachten terug naar nu bijna zestig jaar geleden, toen in augustus 1947 dit sportpark in gebruik en officieel geopend kon worden. Een regionale krant schreef toen: 'Reuver moest en zou een sportpark hebben. Al jaren vóór de oorlog was er sprake van. Een bijeenkomst van verschillende verenigingen had plaats, maar daar bleef het bij. Tot al spoedig na de bevrijding o.m. door de heer G. Bosmans met waarn. Burgemeester Bongaerts overleg werd gepleegd. Er werd uitgekeken naar een geschikt terrein en al spoedig viel de keuze op het achter het Molenveld gelegen Bösdal. Nu ging het er om door wie en hoe het moest worden aangepakt. De gemeente stond voor schier onoverkoombare moeilijkheden.'

In ansichtkaart uit 1962 met op de achtergrond de ingang van sportpark Bösdal

Men achtte het daarom beter het over te laten aan particulier initiatief. De heer Bosmans zette met zijn actieve medewerkers zijn schouders onder deze onderneming. Er werd een stichting in het leven geroepen, met het resultaat dat het sportpark er thans is en er ook wezen mag, al moet er toch nog veel gebeuren. De schaarste aan materialen is wel de grootste handicap voor het bestuur.

Zondagmiddag is dit sportpark na de plechtige zegening in gebruik genomen. Pastoor Stoot verrichtte de inzegening, terwijl burge-meester Claessen de opening verrichtte met een korte rede, waarin hij evenals tevoren de heer Jacq. Lennaerts had gedaan, hulde bracht aan het doorzettingsvermogen van de heer Bosmans.

De Reuverse ruiterclub bracht daarop in groep een mooie dressuurdemonstratie. Een interessante attractie waren voorts de acrobatische toeren te paard door de 'Tarzans'. De Harmonie deed een muzikale rondgang over het terrein. Voorts gaf een afd. dames van 'Hercules' een demonstratie van haar kunnen.

Koning Voetbal zwaaide natuurlijk ook zijn scepter. Een vriendschappelijke wedstrijd tussen Hercules I (na de fusie op 1 juli 1945 tussen Hercules en R.V.V. kreeg de voetbalclub de naam S.V.H.R.) en Sparta van Sevenum bracht een zege van 4-2 voor de thuisclub. Nog enige interessante oefeningen door Hercules en voorts een wedloop door een vijftal leden, waarbij de heer Smolenaars zich liet kennen als een loper van behoorlijke kwaliteit en een flink uithoudingsvermogen. Een match Hercules 2 contra Edelherten uit Tegelen eindigde voor deze laatste in een overwinning van 2-1. Daarmee was dit drukbezochte openingsfeest voorbij'.

Al met al gaat dit sportpark nu gauw tot een plek met een rijke (sport)historie behoren.

Sjra Vintcent

Beschrijving van de historie van Swalmen en Asselt zo'n 60 jaar geleden

Bron: Handschriften J.Huysmans

In het archief in Roermond bevindt zich een manuscript van J. Huysmans. Zoals blijkt uit de in de tekst genoemde gegevens is het stuk geschreven kort na de Tweede Wereldoorlog. Hoewel een aantal zaken niet nieuw zijn, biedt het genoeg interessante gegevens om het integraal in de Zeumer op te nemen.

Asselt en Swalmen

Asselt dat met Melick en nog enkele andere nederzettingen genoemd wordt in het Balderik charter van 24 juni 943 behoort tot de gemeente Swalmen en is voor eenige jaren van een rectoraat tot zelfstandige parochie verheven. Toch had vroeger van de beide kerken te Asselt en te Swalmen de eerste de oudste rechten. De aanwezigheid van een 13de eeuwse doopvont kan erop wijzen dat ze vroeger doopkerk was, en in een visitatieverslag van augustus 1570 wordt ze ecclesia matrix of moederkerk genoemd, waarmede als regel een niet afhankelijke parochiekerk werd aangeduid. Inderdaad is de kerk van Asselt vroeger gesticht dan die van Swalmen, maar beide kerken werden later door één pastoor bediend, die zich waarschijnlijk wegens de grootere uitbreiding van Swalmen dáár had gevestigd.

Het bekende kerkje - in 1917 door dr. P.J.H. Cuypers gerestoureerd - is toegewijd aan de H. Dionysius, en het zou oorspronkelijk gesticht zijn op de grondslagen van een Romeinsch tolhuis. Stellige bewijzen hiervoor ontbreken. Wel zijn door dr. Holwerda in de onmiddellijke omgeving van het kerkje opgravingen gedaan en nu wordt aangenomen, dat hier inderdaad een Romeinse nederzetting is geweest. De resultaten van den opgravingen zijn in fraaie maquettes weergegeven, die in het nabij liggende museum worden bewaard. Het kerkje is georiënteerd, maar het heeft nu de eigenaardigheid dat het hoofdaltaar in het westen is geplaatst.

Het torentje met de hoofdingang liggen aan de oostzijde. Vroeger - vóór de restauratie - stond het hoofdaltaar onder de toren en was de ingang aan de noordzijde.

Het knusse dorpje is gelegen aan de uiterste rand van een plateau, dat hier vrij steil naar de Maasweiden helt, die zich tot de rivier uitstrekken. Het kerkje staat op een naar de rivierzijde uitgebouwde hoogte, die bij overstrooming geregeld bloot stond aan uitschuring door het rivierwater, maar thans door zware verankerde keermuur-tjes tegen afbrokkeling is gevrijwaard.

De vraag of er te Asselt, dan wel te Elsloo ooit een Noormannen-kamp was gevestigd heeft tot uitvoerige discussie geleid. De bekende schrijver over de praehistorie van Limburg, wijlen dr. Beckers te Beek, dacht dit kamp te Elsloo. Andere historici hebben het opgenomen voor Asselt.

Ook hierover is het laatste woord nog niet gezegd, want de strijd-vraag houdt de belangstelling gaande en het blijkt uit de erover verschenen artikelen in tijdschriften.

Bij de restauratie kreeg de hoogbejaarde "Altmeister" tevens de opdracht de kerk te vergroten. Een opdracht met geestdrift aanvaard en met liefde volbracht. Menige wandeling vanuit Roermond heeft de oude doctor er voor over gehad en zijn belangstelling bleek als iemand hem over Asselt en het kerkje aan het praten kon krijgen. Toch - ondanks de geniale greep van de knappe en zeer ervaren restaurateur - zullen zij, die het oude kerkje nog gezien en gekend hebben, er niet zonder eenige weemoed aan terug denken en het min of meer betreuren, dat de dringende eisch van meer ruimte voor de groeiende parochie een radicale oplossing vroeg.

Een Dominicaan, pater dr. J. Sassen te Zwolle, die zich destijds voor de noodige herstelling van het oude zeer vervallen kerkje interesseerde, heeft er in 1916 een dichterlijke maar overigens treffende beschrijving van gegeven, waaraan we enkele citaten ontleenen, die ons iets zeggen over de romantische sfeer die er over dit eerbiedwaardige oude bedehuis en zijn omgeving zweefde.

"In het dampige oude Maasdal te midden van ijl geboomte en stille plassen, ligt het grijze bedehuis hoog boven u op een ommuurde heuvel.

Komende van de zuidzijde ziet ge 't misschien op z'n mooist; over het geestig kapelleke, tevens overhoeksche steunbeer, beurt het zich rustig op in al zijn zware massiviteit, hoog boven de weelderige begroeide muur, maar toch nog genoeg erachter verscholen om tot grooter nieuwsgierigheid te prikkelen. Langs een hardsteen trap,

die misschien zelfs fraaier en landelijker, maar zeker praktischer en rustiger zou zijn, als ze halverwege door een platform werd onderbroken, komt men op het plateau, dat bij een interessante rondgang van het kerkje tevens verrassende doorkijken op de omgeving biedt.

Het kerkje zelf betreedt ge door een sluippootje als voor dwergen bestemd, maar in al zijn nietige simpelheid zóó stijlvol en in zijn zware zeker gelatenheid zóó vol leven, dat ge er ieder oogenblik een vroeger-eeuwsche kluizenaar of haastige begijn uit meent te zien opduiken. Onwillekeurig bukt ge - een totaal onnoodige maatregelen want 't is alles maar schijn - als ge de grove klink opheft, de stevig bespijkerde zwaar draaiende deur de diepe muurholte instoot en onder de breedte, ietwat uitspringende hardsteen omlijsting, de poortboog ingaat, de donkerte van het kerkje in. Ook dat poortje moge behouden blijven".

Deze in 1916 geuite wensch is in vervulling gegaan. Niet alleen het poortje, maar het heele kerkje is wonderlijk door alle gevaar en dreiging van de afgeloopen oorlogsjaren heen gekomen. Na herstelling van betrekkelijk kleine schaden en vernieuwing van gedeelten dakbedekking is het pittoresk gelegen kerkje, behalve in z'n eigenlijke en allerhoogste bestemming van parochiekerk, weer het einddoel geworden van vele pelgrimages naar Asselt. De door Joep Nicolas beschilderde crypte, de zeer bijzonder beschildering in de kinderkapel van mevr.m Willebeek Lemaire en het tegenover het kerkje gelegen museum met aan de gevel het fors gesneden houten kruisbeeld van mevrouw Suze Nicolas trekken mede als vroeger talrijke bezoekers van ver en dichtbij. Wijlen pastoor Pinckers, de groote streever naar de restauratie van het kerkje, heeft ook dit museum opgericht in het bakhuis van een groote Limburgsche hoeve. Hij heeft er van alles verzameld op het gebied van heemkunde, volkskunde, ambachten en nijverheidskunst, munten, penningen, aardewerk, wapens, prenten en schilderijen.

De koster van het kerkje, de gemoedelijke en spraakzame heer Loven, is thans de bewaarder van deze verzameling omdat hij jarenlang Pastoor Pinckers bij de opsporing van deze voorwerpen heeft bijgestaan -met veele bijzonderheden bekend, die hij gaarne aan de bezoekers meedeelt.

Ook op het gebied van de instandhouding van landelijke gebruiken en gewoonten had pastoor Pinckers groote verdiensten. Bekend is o.a. zijn ijveren voor de opluistering der jaarlijksche Sacramentsprocessie door het aanleggen van bloemtapijten over de proceswieg, waarvoor hij de medewerking wist te verkrijgen van zijn jeugdige parochianen. Er is echter één wanklank in de lof die in alle toonaarden Asselt z'n kerkje en zijn museum heeft bezongen en dat geldt het gebrek aan ruimte, dat zich in het ál te kleine museum demonstreert. De bezoekers zien er soms door de boomen het bosch niet en worden door bijzaken van hoofdzaken afgeleid. De tegenwoordige herder der parochie, Pastoor Krijn beraamt plannen tot uitbreiding, maar moeilijkheden van allerlei aard, geldschaarste, wederopbouw, bezwaren, gebrek aan woonruimte, duurte van materialen en nog andere hinderpalen remmen deze goede voornemens.

Asselt - H. Hael Rozen Kerkje

Swalmen zelf is het grootste industriedorp in de omgeving van Roermond. Gelegen langs de Rijksweg Roermond-Venlo om en in een deltagebied van de Swalm waaraan het z'n naam dankt, heeft het oppervlakkig gezien niet zoo veel aantrekkelijks als het kleine

Asselt, waar zich het historisch schoon als het ware rondom de kerk samendringt. In de oorlog werd de oude 15de eeuwse kerktoren opgeblazen, een verlies dat door het behoud van de 19de eeuwse bakstenen kerk maar kwalijk wordt vergoed. De ruïne van de 14de eeuwse burcht van Swalmen heeft de oorlog overleefd.

Een zware ongeveer achzijdige bakstenen toren, enkele oude muurbrokken en resten van grachten herinneren nog aan de vroegere "Ouborgh", stamslot van de Heren van Swalmen. We lezen ervan dat reeds in 1342 heer Dirk van Oest beleend was met deze burcht en met het kasteel Hillenraad. Dit voorname kasteel vormt nog een der aantrekkelijkheden van Swalmen en er zal in een afzonderlijk artikel de aandacht voor worden gevraagd. Het geslacht van Oest was ook geruime tijd in het bezit van de zogenaamde Oestersche tol op de Maas te Asselt. Deze tolrechten werden bij een overeenkomst van 16 september 1275 voor richter en schepenen van Roermond bevestigd tusschen de dorpen Asselt, Swalmen en Beesel eenerzijds en de schepenen van Wessum, Beegden, Haalen, Horn, Buggenum en Neer anderzijds en onder toestemming en approbatie van de graaf van Loon, van Willen van Horn als achterleenheer en Reinalt, graaf van Gelre. Volgens deze overeenkomst mochten binnen de palen van de heerlijkheid Asselt geen schepen op- of afvaren, lossen en laden dan met consent van de heffer van het tolrecht, heer Rutger te Asselt. Ook de erfvoogden van Roermond bezaten naast andere goederen en privileges ook een tol, de "Voigtstol" op de Maas bij Asselt. Enkele obstakels van de vele hinderpalen, die de vrije scheepvaart op de Maas eeuwen lang hebben belemmerd.

Een bekende landtol te Swalmen was de brugtol of de vergunning om op de kerkebrug te Swalmen bruggeld te mogen heffen. Bij keizerlijk octrooi van 8 oktober 1767 verleende keizerin Maria Theresia, hertogin van Gelre, aan de geërfden en geregeerders van Swalmen en Asselt om te geraken uit zware schulden ontstaan door twee ruïneuze oorlogen, goedgunstig toestemming "om 200 morgen gemeentegrond te verkoopen, met de opbrengst de kerkebrug te herstellen, ende de suppleanten voorders t'octroyeren van tot restauratie en de onderhoud der steene brugge aldaar te mogen lichten eenen stuyver loopende munte voor iedere karre met een peerdt bespanne ende van die met twee, dry ende meerdere peerden naer proportie etc."

Deze steenen brug werd in de afgeloopen oorlog bijna geheel verwoest en om het verkeer gaande te houden, sloegen de Amerikaansche pioniers er tijdelijk een hulpbrug. Thans is Swalmen weer in het bezit van een monumentale steenen brug en evenals voorheen prijkt thans op de massieven brugleuning het beeld van St. Jan Nepomucenus. Deze Boheemsche heilige, als martelaar voor het biechtgeheim verdronken in de Moldau te Praag, werd onder de Oostenrijksche overheersching populair in deze streken. Als herinnering aan zijn marteldood plaatste het geloovige volk gaarne zijn beeltenis op bruggen. Behalve in Swalmen vindt men St. Jan Nepomucenus beeltenis ook op de kasteelbrug te Born.

Door de verwijdering van enkele obstakels in de nabijheid, zijn thans behoorlijke opritten verkregen dat aan weerszijden 1.05 m breede voetpaden heeft. De enkele brugspanning van vroeger is nu vervangen door twee boogoverspanningen, gemetseld in baksteen met spaarzame toepassing van bergsteen. Het centrum van Swalmen en de hoofdweg van de rijksweg naar kerk en marktplein hebben door de bouw van deze kloeke brug een groote verbetering en verfraaiing ondergaan.

We zouden over Swalmen niet willen eindigen zonder gewezen te hebben op de reputatie die er van uitgaat een gezellig en gastvrij dorp te zijn. Talrijke gasten uit eigen land en uit den vreemde zullen dit gaarne willen bevestigen. Het doet goed, als deze getuigenis zich ook mag uitstrekken tot instellingen die gastvrijheid weliswaar "om den broode" beoefenen, maar desniettemin er in slagen hare gasten in zeker vrijheid en behagelijkheid te herbergen. Op het platte land zijn het vooral de oude herbergen met soms even oude namen die nog deze kunst verstaan. Maar ze worden zeldzaam. Alleen Engeland en Frankrijk behouden hierin en nog terecht een reputatie, die tot in vroegere eeuwen teruggaat. Dickens heeft er gezellig over verteld, en die Engelsche herbergen waren door geheel Europa beroemd om hun eenvoudige maar smakelijke gerechten en hun loffelijke gastvrijheid. In ons eigen land spant Noord-Brabant met zijn plattelands herbergen in dit opzicht de kroon.

Zeldzamer zijn ze in Limburg. En onder die zeldzame gelegenheden verdient de "Zwaan" in Swalmen te worden genoemd. Aan de Rijksweg nabij de brug naar kerk en markt, dus in het centrum van het dorp, handhaaft deze welbekende en welbeklante herberg - ouderwetsch in de goede zin, maar door eenvoudige burgers evengoed als door notabelen bezocht en begunstigd - haar reeds jaren gevestigde en ook bij vreemdelingen welbekende reputatie.

Het huis zelf trekt reeds de aandacht omdat het enigszins in het straatbeeld naar voren dringt. Bezoekers moeten over een klein bordtrapje opklimmen naar de hoogste stoep, waar de deur zich opent naar de groote gelagkamer, waarin veel getuigt van de goede smaak van de hospes en zijn gediensstige ega. De Zwaan is een eenvoudige landelijke herberg waar de gasten goed kunnen eten en rusten en - indien hun auto niet wacht en ze land en lieden willen leeren kennen - nog iets kunnen ondergaan en waardeeren van het rustige leven op het land, en ze op hun verhaal doet komen na het jachtige leven in de steden.

•

Hillenraad

In de omgeving van Roermond mag ongetwijfeld het kasteel Hillenraad een der meest gewaardeerde bezienswaardigheden worden genoemd. Temeer omdat Limburg maar weinig kasteelen kan aanwijzen zoo bijzonder bevoorrecht en in de loop der tijden zoo door het lot begunstigd als deze voorname adellijke huizing.

Met z'n ligging in de onmiddellijke nabijheid van de rijksweg Roermond-Venlo aan de zoom van een fraai park in Le Notre stijl, naar het oosten in wijdere omtrek overgaand in mooie boschpartijen van eiken- en naaldhout, waartusschen welig struikgewas, mag Hillenraad ten volle aanspraak maken op de naam van lustoord. Een bevoorrecht kasteel ook om de uitstekende staat van onderhoud waarin het thans verkeert en de zorg en smaak waarmede na 1909 door de tegenwoordige eigenaar en bewoner graaf Wolff-Metternich, verschillende herstellingen en vernieuwingen zijn uitgevoerd. Ondanks z'n ligging nabij de Maas en in een grensland dat telkens weer het tooneel werd van belegeringen, brandschattingen en krijgsumroer - ook in de achter ons liggende nabije oorlogsjaren - inderdaad zeer door het lot begunstigd, omdat het slot onder alle wisselvalligheden aan het nageslacht van de roemrucht bezitters uit vroeger tijden, wel wat verwaarloosd en vervallen, maar overigens tamelijk ongedeerd kon worden overgedragen. Hillenraad wordt reeds in 1341 genoemd als zekere Dirk van Oest beleend wordt met de burcht (Ouborgh bij Swalmen) en het huis Hillenraad. In 1381 kocht deze van Oest de heerlijkheid Swalmen en vereenigde deze met Hillenraad. Daarmede verdween het geslacht van Swalmen als heeren van de nederzetting en de bezitters van Hillenraad werden toen in Swalmen de machthebbers. Na het geslacht van Oest kwam het goed in het bezit van de families Schenk van Nijdeggen en Hoensbroek. Door vererving kwam het tenslotte aan de grafelijke familie Wolff-Metternich, waartoe ook de tegenwoordige eigenaar behoort.

In de geschiedenis van Limburg wordt Hillenraad meermalen genoemd. Vooral is het bekend geworden doordat Willem van Oranje, eer hij in juli 1572 Roermond ging belegeren, er z'n hoofdkwartier had gevestigd.

In die dagen was Arnold Schenck van Nijdeggen er de slotheer. De Schencken hielden gedurende de 80-jarige oorlog merendeels de Spaanse zijde en dit heeft Hillenraad geen goed gedaan, als de Staatsche legers in deze streken tijdelijk de overhand kregen. Meermalen werd het kasteel gebrandschat en moesten de slotheeren aanmerkelijke sommen betalen. Later heeft het geslacht Schenck door dit partij kiezen voor de Spaansche koning aanzienlijke gunsten verkregen en ook daaraan dankte Hillenraad weer een deel van z'n latere luister. De beruchte conductierre en krijgsoverste Marten Schenck van Nijdeggen die verwant was met de familie die in de 2de helft van de 16de eeuw op Hillenraad zetelde, heeft er echter toe bijgedragen dat het geslacht gedurende z'n kortstondige werkzaamheid als legeraanvoerder 'n minder goede reputatie kreeg. Marten Schenck is ook bekend geworden als raadsman bij het bouwen van de Schenckenschans bij Lobith in 1586; hij was toen in Staatschen dienst. In de dertigjarige oorlog 1618-1648 en ook na de inval door de legers van Lodewijk XIV in de Nederlanden had Hillenraad veel te doorstaan. Er bestaan uit die tijd lijsten van schade opnemings met zeer hoge cijfers. Ook in de zevenjarige oorlog tusschen Frederik de Groote en keizerin Maria Theresia moest Hillenraad het wederom ontgelden. In de Fransche revolutie werd het kasteel met rust gelaten en niet geconfisceerd, maar de nadeelige gevolgen van de omwenteling zijn toch op het slot en z'n omgeving wel gebleken. Dan is er nog het bekende feit van november 1918, toen de eerste wereldoorlog ten einde liep en de Duitsche kroonprins met z'n interneering op Hillenraad 'n kortstondig verblijf had. Dit heeft er wel toe bijgedragen aan het kasteel meer bekendheid te geven, temeer omdat de kroonprins het zelf in z'n "Erinnerungen" heeft gememoreerd.

Minder bekend is, dat Hillenraad ook gediend heeft als zomerresidentie van de dertiende bisschop van Roermond, Philip Damiaan, rijksgraaf van Hoensbroek, die in 1724 te Roermond werd geboren en er op 17 april 1793 overleed.

Z'n stoffelijk overschot werd bijgezet in de St. Martinuskerk te Venlo, waar de familie van Hoensbroek 'n grafkelder had. Behalve om z'n groote liefdadigheid en voortdurende werkzaamheid als kerkvorst, werd bisschop Philip Damiaan ook bekend als groot muzik-liefhebber en kunstbeschermer.

Voor de bevordering van het muziekleven in z'n geboortestad heeft deze kerkvoogd veel gedaan. Niet alleen was hij zelf verdienstelijk cellist, maar hij vereenigde ook jonge kunstenaars om zich heen en stichtte 'n eigen muziekkapel, waaruit later de bekende Koninklijke Harmonie van Roermond is voortgekomen. Na deze vluchtige kennismaking met aanzienlijke bewoners van Hillenraad uit vroeger en later tijd vragen de gebouwen zelf onze aandacht.

Komende van uit het vlakke land ten noorden van Roermond en gaande langs de oprijlaan die Hillenraad verbindt met de rijksweg, zien we het kasteel spoedig uit de beboschte omgeving opdoemen met z'n ten deele begroeide gevels en z'n barokke hoektorens spiegelend in de breede grachten. 't Is een bijzondere gewaarwording, die we ook bij verscheidene andere kasteelen en adellijke landhuizen in Limburg opdoen, dat de vorm van daken en torenhelmen aanstonds doet herinneren aan de tijden van de Spaansche en Oostenrijksche overheersching. De flauw naar binnen gebogen steile dakschilden der mansardedaken en de beurtelings hol en bol gebogen torendaken geven aanstonds dat bepaald cachet aan deze kasteelen en voorname landhuizen. Sommige Geldersche kasteelen hebben deze trek met de Limburgsche gemeen en daarmede worden we vanzelf herinnerd aan de vroeger zoo nauwe band van het Overkwartier met het overige deel van het vroegere Hertogdom Gelre. Sommige schrijvers hebben Hillenraad gerangschikt onder de zoogenaamde "Wasserburgen", waarschijnlijk omdat het nog omgeven is door natte grachten. Of het kasteel echter oorspronkelijk als waterburcht gebouwd is, valt niet geheel ma te gaan. Uit een onderzoek van gewelven, zolderingen, muurwerken en constructie van onderdelen kan worden besloten dat de bouwen latere uitbreidingen zijn tot stand gekomen in drie niet onmiddellijk op elkaar volgende tijdperken. Van deze periode is die waarin de middenbouw ter grootte van de hal werd gebouwd de oudste.

Het muurwerk ervan dateert volgens de Voorl. Monumentenlijst uit de zestiende eeuw. In het tweede tijdperk, waarschijnlijk in de 2de helft van de 17de eeuw, zijn rondom de oudste middenkern de zijvleugels, het achterste gedeelte en de vier hoektorens bijgebouwd. Daardoor kreeg het kasteel de vorm die sterk herinnerd aan die van sommige Fransche renaissance kasteelen. Ook de barokke steen-

en omlijsting van de hoofdingang en enkele stucwerken aan schoorstenen en plafonds zouden nog tot deze periode zijn terug te brengen. De laatste ingrijpende verandering omvat de zuidwestelijke uitbouw aan de achtergevel. Zij geschiedde toen Philip Damiaan als bisschop van Roermond er van 1776-1793 z'n zomerresidentie had gevestigd. Z'n hoge bisschoppelijke waardigheid bracht voor hem naar de toen gehuldigde opvattingen, representatieplichten mede, en hij liet daartoe in deze uitbouw die uitwendig wel afbreuk doet aan de massiviteit van het geheel, de voorname groote ontvangstzaal bouwen die gelijkvloers vanuit de hal toegankelijk werd. Het houtsnijwerk aan deuren, wanden en ramen en het stucwerk aan schoorsteen en plafond zijn uitgevoerd in Louis Quinze-stijl. Vroeger was de zaal wit gelakt, zooals enkele andere vertrekken nog geschilderd zijn. Vóór of tijdens deze verbouwing moeten ook de andere interieurs in dezelfde stijloppvatting gerestaureerd zijn. Het Latijnsche opschrift onder de klok in het fronton van de voorgevel "DoMIne hInC fUlGUrA qUaesO repeLLas" dit is: "Heer, weer hier het hemelvuur af" geeft met de kapitaalletters het jaartal 1767, waarin waarschijnlijk tot de restauratie werd overgegaan. Na het afsterven van de bisschop Philip Damiaan verging de vroegere luister van het kasteel. Ook de opvattingen door de Fransche omwenteling opgedrongen, brachten voor de adellijke geslachten groote veranderingen. Daardoor geraakte Hillenraad onbewoond en het heeft gedurende 'n eeuw geen slotheer gekend totdat de tegenwoordige eigenaar met groote piëteit, juiste smaak en niet zonder groote kosten het kasteel weer wist te maken tot het imponerende en waardige verblijf, dat de beste tradities van de vroegere bezitters handhaaft.

Aantrekkelijk en van groote distinctie getuigend is vooral de hal, die gelijkvloers toegang geeft tot de woonvertrekken en tevens dient tot trappenhuis.

Eikentrappen in Louis Quatorze voeren naar de bovenverdieping. Deze ruime antichambre is met enkele kisten spaarzaam gemeubeld en met eenige familieportretten gestoffeerd. De vloer in marmertegels binnen 'n zwart marmeren rand, verhoogt nog de stemming en ruimtewerking, die van deze royale vestibule uitgaat.

Tegenover de hoofddeur bevindt zich de toegang tot de reeds genoemde groote ontvangstzaal, die met haar Louis XIV parketvloer

en haar overvloedige vensterbelichting ten volle aan haar oorspronkelijke bestemming beantwoordt.

We dienen ons bij het vermelden van verdere bijzonderheden te beperken, maar moeten nog wijzen op de bijgebouwen, die om de voorhof zijn gegroepeerd en waarlangs de bezoekers tot het eigenlijke woonhuis worden toegelaten. Over de gracht welft zich een oude steenen brug met lage borstwering, die toegang geeft tot het poortgebouw als eerste ingang van het slot. Door deze poort komt de bezoeker in een grooten voorhof, die aan drie zijden door dienstgebouwen wordt ingesloten. Aan de vierde zijde ligt de toegang tot het kasteel, dat men betreedt over 'n tweede boogbrug. Trappen aansluitend op links en rechts gelegen stoepgangen leiden naar een hooggelegen bordes, dat zich uitstrekt over de geheele breedte van de middenbouw. Trappen, stoepen en bordes hebben kloeke steenen balustraden en onder het bordes bevindt zich de ingang naar de kelderverdieping van het huis. De halfcirkelvormig gesloten hoofdingang heeft een fraaie 17de eeuwse omlijsting waarboven een "oeil de boeuf" sierlijk in hardsteen geëncadreerd als bovenlicht dient.

Behalve de hoofdingang is de architectuur van het gebouw eenvoudig. De licht getoogde raamkozijnen zijn met hardsteenbanden omlijst en verdeelen de zware gevelvlakken in doorgaande penanten, waarbij de hardsteen aangenaam afwisselt met de verweerde baksteen muren. Een forsche kroonlijst sluit de gevels van boven af en vormt de overgang tot de met leien gedekte dakschilden. Slechts een fronton in de voorgevel onderbreekt de strakke horizontale lijn van de lijst. Hier en daar is het souterrain dat uit de grachten oprijst door afzonderlijke hardsteenblokken en banden en in profiel flauw naar onder hellend eenigszins naar buiten gemarkeerd.

De bouwmeesters, die afwisselend aan het kasteel hebben gewerkt, zijn onbekend. Enkele details geven kleine aanwijzingen, maar geen zekerheid. De torenhelmen herinneren aan die van een traptoren van het slot Raesfeld in het Münstersche grensland.

Dit slot wordt met de kasteelen te Leerodt, Hoensbroek en Schaesberg gerekend tot de Limburgsch-Gulicksche school, die in het midden van de 16de eeuw was opgekomen. De bouwmeester van Raesfeld was 'n capucijner-monnik Jacobus van Poucke, die met z'n kloosternaam Pater Michael heette. Hij werd in 1585 te Gent gebo-

ren en stierf in 1657 te Venetië, nadat hij op bevel van z'n oversten in 1646 Raesfeld had verlaten en naar Rome vertrok. Naar diens ontwerp hebben twee bouwmeesters uit Roermond Jacob Schmidt en z'n zoon Johannes de bouw van Raesfeld voltooid. Sommige details in de vernieuwingen en uitbreiding van Hillenraad in de tweede helft van de 18de eeuw doen denken aan projecten van den bekenden Akener bouwmeester Johan Joseph Couven, die van 1701-1763 leefde en in de wederopbouw van de rijksstad Aken na de stadsbrand van 1656 een belangrijk aandeel had. Oorspronkelijk stamde de familie Couven uit Clermont bij Herve in de provincie Luik, maar hun nakomelingen woonden reeds in de 16de eeuw in Aken. In Limburg bouwde Couven o.a. het kerkje te Eys-Wittem. Ook verzorgde hij de uitbreiding van het kasteel Neubourg bij Gulpen. Hillenraad doet in sommige onderdeelen ook denken aan de kasteelen Haag bij Geldern en Hoensbroek in Zuid-Limburg. Het is te verklaren uit de familierelaties tusschen de familie Hoensbroek, die na 1736 Hillenraad bewoonde en de nazaten van Adriaan van Hoensbroek, die als erfmaarschalk van Gelder het slot te Budberg-Haag inrichtte tot een der rijkste kasteelen aan de Nederrijn. Dezelfde Adriaan (1589-1675) was ook de bouwheer van de nieuwbouw Hoensbroek in Zuid-Limburg. Van de oorspronkelijke bouw uit de 14de eeuw bleef daarbij slechts een ronde hoofdtoren gespaard. Ook dit slot is evenals Hillenraad jarenlang verwaarloosd en daarmee eigendom geworden van een combinatie, die met subsidie van de mijnen het oude slot waardig heeft laten restaureren.

Fietstocht langs archeologische monumenten in Swalmen

Het jaar 2005 is door de provincie uitgeroepen tot het jaar van de archeologie. Hierin wordt geprobeerd begrip te kweken voor het behoud en beheer van ons archeologisch en historisch erfgoed. In het kader hiervan kan men op zondag 19 juni deelnemen aan een prachtige fietstocht over de TRAP-route (Toeristisch Recreatief Archeologisch Project) door een van de mooiste stukjes van Swalmen: Het Swalmdal. Men kan starten tussen 11.00-13.00 bij restaurant Maaszicht in Asselt. Tevens is dit het eindpunt.

Onder begeleiding van een ervaren gids voert de tocht via een ca 15 km lange route langs een aantal archeologische en historische bezienswaardigheden: kerkje en museum Asselt, de Oudborch of Naborch (een kasteelruïne uit de 14de eeuw), landweer de Wolfsgraaf, een grafheuvelgroep uit de Midden-Bronstijd, een deel van de Romeinse weg van Heerlen naar Xanten en kasteel Hillenraad. De route duurt ongeveer 2 uur en de deelnamekosten zijn gratis dankzij de ondersteuning van de Stichting Archeologie Actueel Limburg.

De TRAP-route "Swalmen" is een initiatief van de Werkgroep Archeologie van de Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal. Na het uitvoeren van een inventarisatie en studie van de laatste resten van landweer de Wolfsgraaf en het in kaart brengen van een Romeinse weg onder Swalmen, werd het idee geboren om hier iets meer mee te doen en wel in de vorm van een fietsroute langs archeologische en historische bezienswaardigheden. Door de ROB en de gemeente Swalmen werd hierop enthousiast gereageerd.

Behalve de gemeente Swalmen, de heemkundevereniging en de ROB participeerden in het project ook nog de ANWB en de Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL). Na opstelling van het plan kon dankzij bijdragen van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, de provincie en de gemeente Swalmen in augustus 1992 een begin worden gemaakt met het herstel van een tweetal grafheuvelgroepen op de Bosberg en langs de Kroppestraat die dateren uit de Midden-Bronstijd. Tevens werd de 15de eeuwse landweer de Wolfsgraaf over een lengte van 100 m hersteld.

In 1993 werden bij de diverse objecten van de TRAP-route informatieborden geplaatst, waarvoor de heemkundevereniging het ontwerp en de teksten leverde. De gemeente Swalmen zorgde voor de bewegwijzering. Tevens verscheen er een door Wiel Luys geschreven gidsje. Het geïllustreerde gidsje (32 pagina's) is te koop bij de VVV in Swalmen, de VVV in Reuver, de VVV in Roermond en uiteraard bij de heemkundevereniging Maas- en Swalmdal. De kosten van het gidsje (excl. verzendkosten) bedragen € 4,50.

Herindeiling oetgemaakde zaak?

Vergaet 't mer gauw!

Wen ich mich good herinner den besjeit d'r op grôndj van ein aaj acte oet 1526, veur ingezaetene van de Zjwamer Gemeinde de meugelikheid, ôm bieje probleme euver territoria, ein beroop te doen op 't Aad Zjwaams Plattelandsrech.

Zooj 't zo zin, det onverhaup de Tweede Kamer geit besjloete det Zjwame neet de kans krieg ôm mit Beesel te euverligke, euver de meugelikheid tot fusie, den beejt ein procedure noa Zjwaams Recht dinkelik nog kanse.

Wen 't wirkelik môt, kint doa waere doorgeprocedeerd toet oeteindelik bieje Raod van Ellef toe.

Einmaol dao aangelandj liek 't mich, juus wie toen in Mesjtreech, ein oetgemaakde zaak.

Dees reis waal angersôm!

Bedink 'ns waat die miense in dae Raod veur ein bôntje verzameling van vaere op høre sjteek hōbbe.

Vaere van eine uul – in 't bezōnjer eine oet Remunj – die zitte dao nag neet tōsse. En dao hōbbe die men altied al, nao oetgekeke!

Det uulke – laote veur 'm Josje neume – det zich in Zjwame veur de Hoge,

Road van Ellef lööt zeen, nou... dae kan 't vleege flot vergaete en kaalgeplök, oppe bèrvese veut..... noa hoes toe sjravele.

Es d'r 't haolt..... want op de Schinheuvel, bieje Leygraaf môt nag eine aje Neelse kater zitte.

Dae haet mit dae uul nag get rech te zitte

Dae rent waal neet meer zo hel, mer det is in dit geval, bieje kleine nekse ulevel auch neet neudig.

Henry Smeets.

Jaarverslag Werkgroep Archeologie 2004

De werkgroep heeft ook in 2004 weer een actief jaar achter de rug. Het betrof dan niet zozeer het veldwerk, waarbij enkele mooie vondsten tevoorschijn kwamen, maar in het bijzonder op beleidsmatig vlak was het nodige te doen. Door inzet en betrokkenheid van leden van de Werkgroep archeologie konden gemeentelijke plannen ten gunste van ons archeologisch erfgoed worden bijgesteld.

Activiteiten:

Zonder te streven naar volledigheid willen we enkele activiteiten de revue laten passeren.

Februari

Op 16 februari vond een gesprek plaats tussen de werkgroep en Maarten Dolmans, de nieuwe stadsarcheoloog van Venlo. Nu Belfeld binnen het werkgebied van de gemeente Venlo valt werd bij de stadsarcheoloog de behoefte gevoeld om met onze werkgroep kennis te maken. In deze eerste bijeenkomst werd de Archeologische basiskaart van de gemeente Venlo aan de orde gesteld. Onze hulp werd hierbij toegezegd. Van zijn kant gaf Maarten aan dat zijn interesse niet ophield bij de gemeentegrens, maar hij vond het ook interessant om te weten wat er aan de andere kant van de "grens" gevonden werd.

Diverse leden hadden ook vondsten meegebracht. Deze werden door Maarten bekeken en enkele werden gedetermineerd en getekend. Zonder meer een bijeenkomst die voor herhaling vatbaar is.

Maart

Op 20 maart werden op het oude kerkhof, gelegen nabij de rotonde in Belfeld, boringen uitgevoerd. De bedoeling was vooral om te kijken wat er in de bodem nog over was van de oudste kerk van Belfeld. Behoudens wat mergelbrokjes en baksteenfragmenten kwamen er geen noemenswaardige gegevens boven water.

Het schijnt dat voor de aanleg van de graven vrijwel de hele fundering eruit is gesloopt.

Ook werd nog een uitbraaksleuf van de oude kerkhofmuur gevonden. Kennelijk is deze muur voor de uitbreiding van het kerkhof verwijderd. Inmiddels is het kerkhof aangewezen tot gemeentelijk monument.

April

Op 24 april werd een regiobijeenkomst van de Archeologische Vereniging Limburg in Venlo bijgewoond. Behalve over de stand van zaken rondom de invoering van het Verdrag van Malta via de nieuwe wet op de archeologische monumentenzorg werd er ook een uiteenzetting gegeven over de nieuwe rol en positie van de amateur-archeoloog.

Gemma Jansen gaf een uiteenzetting over de plannen voor 2005: het jaar van de archeologie en op de provinciale onderzoeksagenda. Maarten Dolmans gaf een lezing over de Romeinse en middeleeuwse vondsten langs de Maaskade in Venlo. De morgen werd afgesloten door Guilbert Soeters over het project De Maaswerken. Onder meer ging hij in op de vondst van de zuilfragmenten bij Rijkel. Opvallend was de goede vertegenwoordiging van onze vereniging (20%) in verhouding tot het aantal deelnemers.

Mei

Op dinsdag 19 mei werd vondstmateriaal van Rick Crins uit Swalmen bekeken. Het betrof materiaal dat gevonden is nabij keramisch bedrijf St. Joris in Beesel en bestaat uit vuursteenmateriaal uit paleo-, meso- en neolithicum (11.000-5400 v. Chr.). Ook de Romeinse tijd en middeleeuwen (vooral Elmpster aardewerk) was rijkelijk vertegenwoordigd. Door Fons Horbach, assistent archeologisch beleidsmedewerker van de provincie Limburg, was het materiaal al gedocumenteerd, zodat deze gegevens zijn vast gelegd.

Door Wouter Waldus, projectleider bij het Archeologisch Diensten Centrum (ADC), werden we verzocht om medewerking om te bekijken of laseraltimetrie een middel biedt om een Romeinse weg op te sporen. Bij deze techniek wordt vanuit een vliegtuig met behulp van een brede bundel laserstralen hoogtemetingen gedaan. Deze geven een veel beter reliëf van het landschap weer dan luchtfoto's. De Romeinse weg bij Swalmen is voor een groot deel goed bekend en dus een prima doel om de techniek uit te proberen; wat ook in de praktijk gebleken is. De resultaten waren zonder meer positief. Zie november.

Juni

Zoals elk jaar maakten enkele leden van de werkgroep ook nu weer een rondreis door een interessant archeologisch gebied. Was vorig jaar vooral het thema de Kelten en de Hallstattcultuur; dit jaar stond vooral de Hellenistische en Romeinse beschaving centraal. Van 26 mei t/m 2 juni voerde de reis door zuidwest Turkije langs: Pamukale, Efese, Priëne en Myra. Diverse oude steden, tempels en amfitheaters werden bezocht; het een nog mooier dan het andere. Het klapstuk was toch wel het theater van Aspendos in Perge, dat vrijwel nog geheel intact is. Een reis die alle verwachtingen overtrof zeker voor herhaling in aanmerking komt.

September

Het thema van Open Monumenten Dag op 12 september was verdediging. Hierbij werd ook aandacht besteed aan de archeologie. Zo werden enkele tentoonstellingspanelen gevuld met illustraties en teksten over landweer "De Wolfsgraaf" in Swalmen en de vluchtschans in het Beesels Broek. Van deze schans was ook een maquette en een vitrine met vondstmateriaal aanwezig.

November

Op 5 en 12 november werden door enkele leden van de werkgroep boringen uitgevoerd in het gebied tussen Boukoul en Asenray. Vooral bestond grote onduidelijkheid over de loop van de weg nabij het Haambroek. Hier kwamen we ondanks gebruikmaking van met bovenstaande techniek vervaardigde foto's niet uit. Helaas kon door ons de weg hier niet getraceerd worden. We hebben alleen sterke vermoedens. De reden is gelegen in het feit dat we ten zuiden van de weg Blankwater te doen hebben met een stuifzandduinencomplex. Het laagste gedeelte hiervan, behoudens natuurlijk het Haambroek, ligt ruim een halve meter hoger dan het gebied ten noorden van de weg. Bovendien is het gebied ook nog eens doorsneden door rabatten.

Nabij de Witte Steen in Reuver werden t.b.v. een kampeerterrein leidingsleuven gegraven. Het terrein is gelegen nabij een door afgraving verdwenen bronstijdgrafveld. Hierover hebben we vorig jaar al geschreven. Behoudens een enkel stukje vuursteen werden deze keer geen bodemsporen of andere vondsten gedaan.

Beleidsmatig

Waren we voorgaande jaren nogal druk in de weer met bestemmingsplanwijzigingen ten gevolge van de aanleg van A73 door ons werkgebied en de diverse archeologische inventarisaties die in het kader hiervan werden uitgevoerd, dit jaar hadden we wat meer de gelegenheid om te kijken naar objecten in de gemeente die bescherming verdienen. De aanleiding was een inventarisatie door Ronald van der Enden van het IKL van archeologisch waardevolle terreinen, die landschappelijk bescherming en onderhoud verdienen. We moeten dan denken aan grafheuvels, schansen, landweeren e.d. Naar aanleiding hiervan werd samen met dhr. v/d Enden en de gemeente Swalmen van gedachten gewisseld over bescherming en onderhoud van deze monumenten.

Daar in het verleden gebleken is dat bescherming van landweer De Wolfsgraaf een moeizaam proces is geweest werd hier samen met de ROB en de provincie nog eens naar gekeken. Als gevolg hiervan is de bescherming van landweer De Wolfsgraaf in Swalmen uitgebreid met het gedeelte van de Heydweg tot aan de Veestraat.

Ook de bescherming van een terrein met restanten van een Romeinse villa in het Groenwoud in Swalmen en een villaterrein in Rijkkel (Beesel) werd uitgebreid. Met eigenaar van het laatste terrein werden samen met Fons Horbach van de provincie gesprekken gevoerd vanwege allerlei plannen die hij had t.a.v. de uitbreiding van zijn Historische Groentehof. Al deze terreinen hebben nu de kwalificatie van "terrein met zeer hoge archeologische waarde". Dat is net één stapje lager dan "beschermd rijksmonument".

Bakenbosch in Belfeld

De heemkundevereniging heeft ook gepleit voor een goede archeologische begeleiding van de aanleg van het sportcomplex. Nabij het Bakenbosch tussen Belfeld en Tegelen. Hierin is door de gemeente Venlo voorzien door een archeologische veldkartering en proefsleuven te laten uitvoeren. Daarbij werd op één plaats een middeleeuwse nederzetting (boerderij) uit de 13e of 14e eeuw gevonden.

Gezien de nabijheid van de oude boerderij De Bakenbos en het gehucht De Leemhorst is een relatie met deze (latere) gebouwen niet uitgesloten. In overleg met de gemeentelijke archeoloog Maarten Dolmans wordt nu bekeken of er een informatiepaneel kan worden geplaatst waarin deze ontdekkingen en de cultuurhistorische landschapselementen, zoals de Oude Brachterweg, worden toegelicht.

St. Lambertusweg

In het kader van het bestemmingsplan “Kernen gemeente Beesel” is de gemeente voornemens toe te staan dat in het gebied aan de noordkant van de Berkenweg, nabij de Schans, twee woningen worden gebouwd. Hierdoor zou de 16de eeuwse Schans steeds verder worden ingeklemd door woningbouw. Hier tegen is door de heemkundevereniging een bezwaar ingediend. Echter ondanks steun van de gemeentelijke monumentencommissie werd dit bezwaar afgewezen. Het blijkt nu dat er in het verleden door de gemeente toezeggingen gedaan zijn om er woningen te mogen bouwen. Men realiseert zich nu dat dit niet had mogen gebeuren, maar de gemeente is bang voor planschade. Slechts een kleine natuurlijke buffer zal, zoals het er nu voor staat, de nieuwe woningen scheiden van de Schans.

In het gebied Parklaan - St. Lambertusweg – Scheiweg te Reuver zijn 18 woningen gepland. Ook hiertegen werd bezwaar ingediend. Vooral vanwege de ligging nabij de restanten van de vroeger omgrachte 14de eeuwse laathof “Hof tot Lewen” (gelegen nabij Zangerweerd).

Voorlopig is dit deels van de baan en heeft de gemeente het plan opgevat om dit gebied in het kader van een Belvédère studie opnieuw te bekijken. Subsidie is al aan de gemeente toegekend (zie De Zeumer 2004-4). Hierbij zal natuur, cultuur, archeologie en landschap opnieuw integraal onder de loupe worden genomen. Zonder meer een goede zaak, omdat hier de oude (middeleeuwse) kern van Reuver is gelegen.

Dec. 2004, Wiel Luys